

**ULUSLARARASI
İLİŞKİLER
KURAMLARI**

I

KISA ÖZET

KOLAYAOĞ

1. Ünite – Realizm ve Neorealizm (Gerçekçilik ve Yeni Gerçekçilik)

REALİZMİN VARSAYIMLARI VE TEMEL ÖZELLİKLERİ

Realizm, uluslararası ilişkilerde, politikayı güç ve çıkar mücadelesi olarak gören yaklaşımın adıdır. Bu teoriye göre, uluslararası politika, özünde güç ve çıkar mücadelesi olarak tanımlanabilecek bir siyasal süreçtir. Bu aynı zamanda realizmin ya da diğer adıyla siyasal gerçekçiliğin ilk ve temel varsayımdır. Realizmin ikinci varsayımı, uluslararası ilişkilerin temel aktörünün *egemen ulus devletler* olarak görülmesidir. Yani uluslararası politika ya da uluslararası ilişkiler, esas olarak, devletlerarasında gerçekleşen bir etkileşim ve mücadele sürecidir. Devletlerin dışında başka aktörlerin olup olmadığı üzerinde durulmaz. Bu anlamda devletlerin dışındaki uluslararası örgütler, ulusal ve uluslararası sivil toplum kuruluşları, ulusal ve uluslararası medya kuruluşlarının rolü dikkate alınmaz. Realizmin üçüncü varsayımı, devletlerin *yekpare (bütüncül)* yapılar olarak görülmesidir.

Devletin bütüncül bir aktör olduğunu varsayan realistler, devlet içi dinamikleri göz ardı etmektedirler. Buna göre devletler, bir kara kutu ya da bilardo topu gibi, dış etkilere karşı kendi çıkarları doğrultusunda tepki gösteren yapılardır. Siyasal partiler, sivil toplum örgütleri ya da kamuoyunun dış politikadaki etkisi göz ardı edilmektedir. Devleti oluşturan bürokrasi, siyasal liderler ve kamuoyu ayrı ayrı ele alınmazlar. Çünkü arasıra bunlar arasında görüş ayrılığı olsa da nihai aşamada bunlar çözülmekte ve devlet diğer devletlerin karşısına tek bir politikayla çıkmaktadır.

Realizmin dördüncü temel varsayımıysa devletlerin dış politikada rasyonel karar veren birimler olarak kabul edilmesidir. Buna göre, her devlet gücü oranında çıkarlarını maksimum kılmayı amaçlayan bir politika takip eder. Devleti rasyonel aktörler olarak kabul eden realistlere göre, belli amaçlar doğrultusunda hareket eden devlet, mevcut kapasitesini dikkate alarak, bunlara uygun araçlarla amacına ulaşmaya çalışır. Realizmin (özellikle neorealizmin) önemli bir varsayımıysa devletlerin, tek tek güvenliğini sağlayacak bir merkezi otoritenin olmadığı uluslararası yapının, *anarşik* olduğudur.

REALİZMİN FELSEFİ KÖKENLERİ

XX. yüzyıl realizminin ortaya çıkışındaki felsefi geri plan dikkate alındığında bunun eski Yunana kadar götürülebileceği görülmektedir. M.Ö 5. yüzyılda (MÖ 471- 400), yaklaşık Platonla aynı dönemde yaşayan Thucydides, Helen dünyasına haki- miyet konusunda aralarında rekabet bulunan Atina ve Sparta kent devletleri arasında 424'te patlak veren Peloponezya Savaşları sırasında bir Atina generali olarak Trakya'da görevliydi. Fakat şehrin Sparta tarafından alınmasına engel olamadığı için yirmi yıl sürgüne mahkûm edilmişti. Thucydides bundan sonraki zamanını savaşı izleyerek, gözlemlerde bulunarak ve taraflarla görüşerek geçirmiştir. Savaşın bütün nedenlerini, tarafların motivasyonlarını, liderlerin politikalarını inceleyerek geçmişten geleceğe aktarılacak dersler çıkarmayı amaçlamıştı (Viotti ve Kauppi, 1993: 37-38).

Hobbes, "Yurttaş Üzerine" ve "Leviathan" adlı çalışmalarında ortaya koyduğu gibi insana naturalist bir antropoloji ile yaklaşır. İnsanın kendi varlığını ayakta tutma ve sürdürme güdüsünün tüm eylemlerini belirlediğini savunur.

KLASİK REALİZM

Klasik realizmde devletlerin doğasıyla insan doğası arasında doğrudan ilişki kurulmaktadır. Buna göre, devletlerin doğası, insanların doğasından ayrı tutulamaz ve dolayısıyla devletlerin bencil ve çıkarıcı olmaları, onları oluşturan insanların doğasından kaynaklanmaktadır. Devletin doğasını ve dolayısıyla politikanın doğasını anlamak için insan doğasına bakmak gerekir. Dolayısıyla realizme göre, insan unsurunun uluslararası politikaya yönelik önemli sonuçları bulunmaktadır. Diğer bir deyişle insan unsuru, liberal ya da idealist yaklaşım ve teorilerden farklı bir boyutta ele alınmaktadır. Realistler insanın kötü, günahkâr, çıkarıcı, saldırgan ve ilişkilerinde gücü ön plana çıkaran olumsuz bir doğaya sahip olduğunu düşünmektedirler. Özellikle klasik realizm, uluslararası politikayı insan doğasıyla açıklamaktadır. İnsana yönelik değerlendirmesi oldukça negatif olan realizme göre, insan doğuştan kötü, açgözlü ve hırslıdır.

Uluslararası politikayı insan doğasına bakışlarıyla uyumlu şekilde açıklayan savaş sonrası realistler Morgenthau ve Niebuhr, tıpkı bireyler gibi devletlerin de dış politikada güç ve çıkar peşinde olduklarını belirtmişlerdir. Sürekli kapasitelerini artırma güdüsüyle hareket eden devletler, imkânları ölçüsünde diğerlerini egemenlikleri altına almaya çalışırlar. Dolayısıyla böyle bir yapıda savaş ve çatışma olağan hale gelmektedir. Realizme göre devlet adamını yönlendiren faktörler korku, kuşku, güvensizlik, güvenlik ikilemi, üne kavuşma, saygınlık ve çıkar gibi unsurlardır. Özellikle bunlar arasında korku ve bunun yol açtığı güvenlik ikilemi devletleri savaşa zorlayan nedenlerin başında gelmektedir. Kaldı ki realistler diğer bir devletin (eğer ki bu aynı zamanda potansiyel bir düşmansa) güçlenmesine seyirci kalmaktansa onu önlemek için savaşa başvurmayı meşru saymaktadır.

NEOREALİZM VE KENNETH WALTZ

Kenneth Waltz'ın "Uluslararası Politika Kuramı" (Theory of International Politics) adlı 1979'da basılan çalışması, 1980 sonrası döneme egemen olacak bir tartışmayı başlatmıştır. Kitabında yer verdiği düşüncelerle neorealist düşüncenin öncüsü olan Waltz, ilginç şeyler üzerinde durmakta ve o güne kadar bir sonuç olarak bakılan ve anarşik bir ortam olarak görülen uluslararası yapının devletlerin davranışlarını sınırladığını söylemekte; ayrıca güç kavramına yeni anlamlar yüklemektedir. Waltz, farklı siyasal sistemlere ve farklı ideolojilere sahip olan devletlerin benzer davranışlar ve politikalar benimsemesinin nedenini açıklamaya çalışmıştır. Waltz'a göre bunun yanıtı yapı kavramında saklıdır. Uluslararası yapı, devletlerin benzer koşullarda kendi özsel farklılıklarına rağmen, benzer politikalar izlemesinin kaynağını ve nedenini oluşturmaktadır.

Aslında Waltz'a göre indirgemeci olan yalnız dış politikayı insan doğasına ve devletin kapasitesine dayandıran klasik realistler değildir; dış politikayı bireye indirgeyen klasik liberallerle sınıf çatışması ve üretim biçimini temel alan Marksistler de benzer şekilde indirgemecidir. Klasik realizm uluslar arası politikaya birim düzeyinde, devletlerin davranışlarına dayalı olarak açıklama getirirken, neorealizm ise sistem düzeyinde ve sistemin anarşik yapısına dayalı nedenlerle açıklama getirir.

Waltz'a göre tüm bunların temel hatası dış politikayla devletlerin oluşturduğu sistemi birbirinden ayırmamalarıdır. Waltz bu nedenle sistemin dış politika üzerindeki sınırlandırıcı ve koşullandırıcı etkisine dikkat çekmektedir (Waltz, 1982: 19-32; 1992: 33). Waltz'a göre,

ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARI-I

---

uluslararası sistem; sistemin temel kuralları, sistemi oluşturan birimlerin niteliği ve birimler arasındaki kapasite dağılımı gibi ögeler açısından ulusal sistemden farklılık göstermektedir. İÇ siyasal sistemde, sistemin temel kuralı hiyerarşi olmasına karşılık uluslararası sistemin ana ilkesi anarşidir. Hiyerarşik bir yapıya sahip olan ulusal sistemde emir ve itaat ilişkisi hakimdir. Sistemdeki birimleri oluşturan bireyler karmaşık toplumsal yapı içindeki işbölümü çerçevesinde hangi alanda uzmanlaşacaklarına kendileri karar vermekte ve bu nedenle farklı alanlarda uzmanlaşabilmektedirler.

Oysa uluslararası anarşik yapıda ast üst ilişkisi ya da itaat eden-edilen ilişkisi söz konusu değildir. Birimlerin fonksiyonlarında benzerlik bulunmaktadır. Hiyerarşik bir nitelikteki ulusal yapıda farklı kapasitelere sahip olan birimlerin fonksiyonları farklıyken anarşik bir niteliğe sahip olan uluslararası yapıda farklı yetenekteki devletlerin fonksiyonları büyük ölçüde benzerlik göstermektedir. Açıkçası Kenneth Waltz'ın öncülüğündeki neorealist okul, dünyayı daha önceki realist düşünürlerden pek çok yönüyle farklı tanımlıyor ya da farklı görüyor. Realistler uluslararası politikayı kabaca devletlerarası bir etkileşim süreci olarak görmekteydi. Oysa neo realistler devletlerarası etkileşime bakarken sistem düzeyindeki yapısal nedenleri (system-level: structural causes) ve tek tek devletlerin kendilerinden kaynaklanan birim düzeyindeki nedenleri (unit-level causes) ayrı ayrı ele alıyorlar.

Böylece neo realist düşüncede yapı (structure) önem kazanıyor ve özel bir inceleme ve tartışma konusu haline geliyor. Ayrıca, geleneksel realist düşünürler sadece sonuçlarla ilgilenerek buna devletlerin etkileşimlerinin doğal bir sonucu ve bu ilişkinin bir ürünü olarak bakarken neo realist düşüncede sebep ve sonuçlar ve özellikle de amaç ve araçlar ayrı ayrı değerlendirilmektedir

5

Diğer taraftan, klasik realistlerin büyük bir çoğunluğuna göre güç elde etme arzusu insanın doğasında var olan bir özsel durum olup güç mücadelesi buradan kaynaklanmaktadır. Morgenthau ve diğer geleneksel realistlere göre, uluslararası alanda devletler kimin haklı kimin haksız olduğuna karar verecek bir hakemin bulunmadığı bir ortamda rekabeti sürdürmekte ve bu durumda onları engelleyen tek faktör diğer devletlerin de aynı doğrultuda hareket etmesi olmaktadır. Morgenthau'nun olsun Hobbes'un olsun buradan vardıkları sonuç mücadelenin ve savaşın insan doğasından kaynaklandığıdır. Bu nedenle bunları anlamak için öncelikle insanın doğasında gizli olan bu nitelikleri iyi kavramak gerekiyor.

Morgenthau, sürekli güç peşinde koşan ve güç elde etmeye çalışan devlet adamının "rasyonel" davrandığını kabul etmektedir. Yine bu bakış açısına göre, "güç" her zaman başlı başına bir "amaçtır". Bu çerçevede, devletlerin maksimum güç elde etmeye çalışma arzusunun evrensel olduğu şeklindeki Morgenthau'nun savı, "temeli insan doğasında aranması gereken" objektif yasalara dayanmaktadır.

Waltz ise devletlerin pek çok davranışının bu gerçekle çeliştiğini ileri sürmektedir. Dolayısıyla klasik realistler de neorealistler gibi, "yapısal anarşi" ya da sorunların çözümünü sağlayacak "merkezi bir otoritenin yokluğu" üzerinde durmakla beraber, bunu bir sonuç olarak değerlendirerek, devletlerin dış politikası üzerinde belirleyici bir etkisi olduğu üzerinde durmuyor. Oysa neorealistler anarşi olgusuna bir neden olarak bakarak, devletlerin dış politikasını açıklamada önemli bir çıkış noktası olarak kabul etmektedirler. Buradan yola

ULUSLARARASI İLİŞKİLER KURAMLARI-I

çıkarak *güvenlik ikilemi* (security dilemma) ve *kendine güvenme* (self help: kendine yardım) kavramları üzerinde duran neorealistlere göre, herhangi bir devletin güvenliğini sağlamaya dönük faaliyetleri, mevcut ya da potansiyel düşmanlarının güvenliğini tehlikeye sokmaktadır. Bir devletin mutlak güvenlik içinde olması, diğer devletlerin mutlak güvensizliği anlamına gelmekte ve bu durum, diğer devletleri silahlanmaya ya da başka türlü düşmanca davranışlara itmektedir. Dolayısıyla *nisbi kapasite* (relative capabilities) sorununun realist yaklaşımda merkezi bir öneme sahip olduğunu vurgulamak gerekir. Ayrıca idealistlerden ve liberallerden farklı olarak, realistler için devletlerarasındaki çatışmalar, kötü liderlerin hatalarından, bilgi eksikliğinden, yanlış algılamadan, eğitimsizlikten, sosyo politik yapıdan ve tarihsel nedenlerden kaynaklanan bir durum olmayıp, tamamıyla doğal ve olağan bir durumdur

Bu Özetin tamamını,Çıkmış Sorularını,Deneme Sorularını adresinize gönderiyoruz!...

Tıklayınız

<https://www.kolaysinavlar.com/uluslararasi-iliskiler-kuramlari-i-ady212u?search=UL%C4%B0405U>